

Received-Makale Geliş Tarihi 06.02.2026
Published-Yayınlanma Tarihi 30.04.2026
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 13 (130),739-748

Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.19958804

Öğr. Gör. Ebubekir Koçak

<https://orcid.org/0009-0003-8862-2452>

İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Bilişim Teknolojileri MYO, İstanbul / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/03q8sby79>

Yapay Zekâ İle Üretilen Sanatın Etik Temelleri Üzerine Bir İnceleme

A Study On The Ethical Foundations Of AI Generated Art

ÖZET

Araştırma, yapay zekâ araçları ile üretilen sanat yapıtlarının etik temeller üzerindeki etkilerini incelerken, tasarım alanındaki yapay zekâ teknolojilerinin yaratabileceği yeni tartışmalara odaklanmaktadır. Çalışmada, yapay zekâ araçlarının tasarımcının yerini alıp almayacağı, bu tip gelişmelerin tasarım kültürü bağlamında hangi etik temeller üzerinde şekillendiği ve bir dönüşümün mümkün olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır. İçinde bulunduğumuz dijital çağda teknolojik gelişmeler ile birlikte yapay zekâ, sanat ve tasarımların ortaya çıkış süreçlerinde giderek daha önemli bir araç haline gelmiştir. Özellikle tasarım algoritmalarındaki gelişmelerle birlikte, yapay zekânın tasarımda sadece bir araç olmanın ötesine geçerek sanat ve tasarım üretiminde bir yaratıcı olarak değerlendirilmesi mümkün olmuştur. Bu teknolojik dönüşüm ile birlikte yapay zekânın sanat ve tasarımda kullanımının etik kavramının yeniden tartışılmasını gerektirmektedir.

İnsan, tasarımın öznesinde yer alarak her zaman bir duyguya hitap ederek planlar, düşünür ve tasarlar. Bu olguların sıralamasında doğru yolu izlemek için insanların karşısına bazı olmazsa olmaz kavramlar çıkmaktadır. Bu üç olguya göre fikirleri oluşturduğumuz planlama aşamasında öncelikle etik değerlerine uygunluğuna, etik kavramı ile olan ilişkisine ve sonrasında ise sanat yapıtının özgünlüğüne bakılmaktadır. Sanatta tasarım kültürü, belirli bir dönemde gerçekleşmiş olan sosyo-kültürel etkiler ile etik değerler arasındaki etkileşim çerçevesinde şekillenmektedir. Yapay zekânın sanat ve tasarım süreçlerine dahil olması, tasarım kültürünün geleneksel uygulamaları ve estetik düşüncesinde bir değişimi oluşturarak, insan-merkezli yaratıcı düşüncenin sınırlarına dair yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Özgünlük, mülkiyet hakları, yapay zekâ tarafından üretilen görsellerin kültür üzerindeki etkisi ve tasarımcının yaratıcı düşüncesinin dönüşümü gibi meseleler, çağdaş tasarım kültürünün karşılaştığı temel tartışmalar arasındadır. Bu araştırma sayesinde, yapay zekâ platformlarında üretilen tasarımların etik temellerini ele alarak, bu yeni tasarım yaklaşımlarının uygulama pratiklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Tasarımların yaratıcı düşünce sürecindeki rolünün nasıl bir dönüşüm geçirdiği, insanı merkezde konumlandıran tasarım düşüncesinin nasıl değiştiği ve içinde bulunduğumuz dijital çağda sanatın yeni anlamlar kazanıp kazanmadığı veya hangi anlamları kaybettiği gibi sorular, bu bağlamda kapsamlı bir şekilde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yapay zekâ, Tasarım, Sanat, Teknoloji, Etik.

ABSTRACT

This study focuses on the ethical foundations of artworks produced using artificial intelligence tools, while also exploring the potential new debates that AI technologies may provoke within the field of design. The research seeks to answer critical questions such as whether AI tools can replace human designers, how these developments are shaped by ethical principles within the context of design culture, and whether a fundamental transformation is possible. In the digital age we live in, artificial intelligence has increasingly become a vital component in the creative processes of art and design, driven by rapid technological advancements. Especially with developments in design algorithms, AI has gone beyond being merely a tool and has come to be considered a creative agent in the production of art and design. This technological transformation necessitates a renewed examination of ethical concepts in relation to the use of AI in artistic and design practices.

Humans, as the central subjects of design, always engage emotionally while planning, thinking, and creating. In order to follow the correct path in this sequence of actions, certain indispensable concepts emerge. During the planning phase, where ideas are formed based on the aforementioned elements, primary attention is given to the compatibility of the work with ethical values, its relationship with the concept of ethics, and then to the originality of the artistic output. Design culture in art is shaped within the framework of the interaction between socio-cultural influences of a given period and ethical values. The inclusion of AI in artistic and design processes brings about a transformation in traditional practices and aesthetic paradigms, offering a new perspective on the limits of human-centered creative thinking. Key issues such as originality, intellectual property rights, the cultural impact of AI-generated imagery, and the transformation of the designer's creative agency are among the core debates faced by contemporary design culture. This research aims to examine the ethical foundations of designs generated on AI platforms and to investigate how these new design approaches are implemented in practice. In this context, questions such as how the role of design in the creative thinking process is undergoing a transformation, how human-centered design thinking is being reshaped, and whether art is acquiring new meanings—or losing old ones—in the digital age will be thoroughly examined.

Keywords: Artificial Intelligence, Design, Art, Technology, Ethics.

1. GİRİŞ

Yapay zekâ, insanın öğrenme, düşünme ve karar verme gibi süreçlerde davranışlarını taklit eden bir teknoloji olarak değerlendirilebilir. Temelde, insanın düşünme süreçlerini benzer şekilde taklit ederek, insana ihtiyaç duymadan kendi başına hareket edebilen bir sistemdir. Bu sistemin gelişimi günümüzde hızlanmıştır.

Sanat ve tasarım alanı, teknolojinin hızlı ilerlemesiyle sürekli bir değişim içindedir. Özellikle son yıllarda yapay zekâ teknolojilerinin gelişimi, bu alanda önemli bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Yapay zekâ, sanat ve tasarımın geleceğini şekillendirme gücüne sahip bir araç olarak, tasarımın tüm süreçlerinde kavramsal ve pratik değişimlere neden olmaktadır.

Daha önceleri görüntü işleme, tipografi ve düzen gibi tekrarlayan görevlerin otomatik hale getirilmesinde kullanılan bu teknolojiler, sınırlı bir işlevsellik imkanı sunmaktaydı. Ancak son yıllarda, daha gelişmiş yapay zekâ araçları ve yeni uygulama yöntemleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Mustafa, 2023 s.13).

Bugün, yapay zekâ birçok sektör ve tasarım alanında giderek daha popüler hale gelmektedir. Sanat ve tasarım gibi alanlarda yeni teknolojilerin kullanılması da kaçınılmaz bir şekilde bu süreçlerden etkilenmektedir. Yapay zekâ ile yapılan tasarımlar, tasarımcıların rollerini ve toplumsal değerlerini de değiştirmektedir.

Yapay zekâ, verilen algoritmaları analiz ederek farklı görseller ortaya çıkaran bir sistemdir. Bu teknoloji, birçok farklı alanı bir araya getirir ve matematik, bilgisayar bilimi, dil bilimi gibi temellerin yanı sıra psikoloji, sanat, tasarım gibi pek çok farklı disiplinde de kullanılmaktadır (Rezk, 2023, s.2).

Yapay zekâ, her geçen gün daha fazla çalışma alanını etkisi altına almakta ve bu da farklı disiplinler arasındaki bağlantıyı güçlendirmektedir. Çevremizde kullandığımız makineler ve hizmetler, yapay zekânın sanat ve bilimle nasıl daha fazla bütünleştiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada en çok tartışılan sorulardan biri, "Yapay zekâ gerçekten bir sanat eseri ya da tasarım yaratabilir mi?" Bugün sanatçılar, yapay zekâ ile farklı denemeler yapmakta ve artık onu sadece bir araç olarak görmek yerine, yaratıcı tasarım süreçlerinde bir ortak olarak kullanmaya başlamışlardır.

Görsel tasarımda, stil analizi, renk paletleri, desen oluşturma ve yaratıcı içerikler üretme gibi konularda yapay zekâ giderek daha fazla kullanılmaktadır. Şu anda, yapay zekâ, insan yaratıcılığını destekleyen bir araç olarak öne çıkmaktadır. Ancak, gelecekteki gelişmelere uyum sağlamak için tasarımcıların bu yeniliklere uyum sağlamaları çok önemlidir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, tasarım araçları her geçen gün daha önemli hale gelmektedir. Bu da tasarımcılara, hayal ettikleri tasarımları gerçeğe dönüştürme, daha yaratıcı efektler kullanma ve yaratıcılıklarını daha özgürce ifade etme imkânı tanımaktadır.

Yapay zekâ, artık sadece hız avantajıyla değil, yaratıcı düşünebilme yeteneğiyle de dikkat çekmektedir. Özellikle tasarım dünyasında, bu değişim her geçen gün daha da görünür hale gelmektedir. Üstelik, çok da uzak olmayan bir gelecekte, yapay zekânın eleştirel düşünme becerileri kazanıp karmaşık işleri de başarıyla yürütebileceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler, tasarım sektörünün geleceğiyle ilgili farklı bakış açılarını da beraberinde getirmektedir. Kimi insanlar yapay zekâyı, tasarımcılara ilham verecek ve işlerini kolaylaştıracak güçlü bir yardımcı olarak görürken; kimileri ise bir gün tasarımcıların yerini alabileceği korkusuyla konuya daha temkinli yaklaşmaktadır (Cass, 2019).

2. YAPAY ZEKÂ KAVRAMI VE SANATLA İLİŞKİSİ

Yapay zekâ alanı, içinde "makine öğrenimi" olarak ifade edilen bir alt çalışma alanı bulundurmaktadır. Bu konunun temel amacı, verilere bağlı olarak öğrenebilen ve bu veriler sayesinde genellemeler yapabilen algoritmalar oluşturmaktadır. Teknolojik gelişmeler sayesinde daha yüksek seviyede performans ve verimlilik sağlamak amacıyla, daha karmaşık ve dirençli ağları esas alan "derin öğrenme" yaklaşımı ortaya çıkmış ve bu alandaki önemli bir gelişme olarak yerini almıştır (LeCun ve ark., 2015).

Platon estetik kavramını mimesis (taklit) olarak değerlendirmiştir. Doğanın yani duyulur gerçekliğin bir taklidi olarak görür ve bu da onu sanatı genel olarak daha aşağıda görmeye temellendirir. Aristoteles'te ise taklit insani bir unsur olarak değerlendirilir ve eleştiriden kaçınılır. Ancak insanın hayal gücü mutlaka ürettiği esere katkıda bulunacak şekilde etki eder. Gerçekliği olduğu gibi taklit etmekten vazgeçer bireysel özneliği ön plana çıkararak sanat eserini üretmiş olur.

Kant'la başlayan Alman idealizmi görüşü romantik sanat akımıyla önemli ölçüde ilişki içinde olduğu söylenebilir. Gerçeklik unsuru bu akımda var olduğunun ötesine geçerek özgün bir tasarım sürecinde gerçekleşmiştir.

Immanuel Kant, estetik kavramını, bir nesnenin işlevine ilişkin kavramsallaştırmalardan farklı olarak, sadece biçimi üzerinden algılamının ve değerlendirmenin mümkün olduğunu ifade etmektedir. Kant'ın estetik kavramına olan bu yaklaşımı, felsefi düşünce alanının da ötesine geçerek sanat ve tasarımda da derin etkiler yaratmıştır. Estetik kavramına olan bu yaklaşım biçimi, 19. yüzyılın ortalarında izlenimcilik akımıyla daha da belirgin bir hale gelirken, 20. yüzyılın ortalarında soyut sanatın etkisiyle dönüşen modern sanat anlayışı, biçim odaklı bir estetik tavrı benimseyerek izleyicinin görsel algısını belirlemede önemli bir unsur olarak yer almıştır. Görsel algıya bağlı olarak estetik, modern sanatın ve sanatsal güzelliğin algılanmasında temel yöntem olarak kabul görmüş; bu bağlamda, sanat eserinin algılanmasında biçimsel unsurlar öncelikli estetik ilkeler olarak değerlendirilmiştir (Berleant, 2014).

Kant'ın estetik anlayışında, şeylere ait biçimler, onlardan bir haz duygusunu kazanacak şekilde ele alan görüşe sahiptir. Estetik düşüncenin eleştirel bakışında ise, güzel ve yüce üzerine Kantçı kuram olarak değerlendirilebilir. Estetik, Kant' göre, genellikle insanda bir şeyin güzel olduğu duygusunu neyin oluşturduğunu açıklamayı hedefleyen felsefi bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Buna bağlı olarak Kant'ın estetik anlayışı, öznel yargının evrensellik anlayışından yola çıkarak bunun üzerine kurulu olsa da, yapay zekâ ile üretilen sanatta bu yargının kaynağı belirsiz bir hale gelmektedir. Çünkü eserin üreticisi olarak yer alan, duygusal ya da sezgisel bir bilinçten yoksun algoritmalar sistemidir. Bu durumun sonucu olarak, estetik değerlendirmenin insanı esas alan doğasını sorgulamakla birlikte sanatın yalnızca biçimsel unsurlardan ibaret olmadığını, aynı zamanda üretim süreci ve niyetle de anlam kazandığını ortaya koymaktadır.

Sanat ve tasarım disiplinlerinde, teknolojik gelişmeler ile birlikte son yıllarda yapay zekâ destekli sistemlerin sayısı giderek artmıştır. Bu sistemler, yalnızca teknik süreçleri yürütmekle kalmamakta, aynı zamanda yaratıcı düşünce bağlamında tasarımların üretim sürecine doğrudan katkı sağlayarak tasarımcıların işini daha da kolaylaştırmaktadır. Sanat ve tasarımda yapay zekâ sistemlerinin tasarım sürecine dahil olması sayesinde, özgün fikirlerin ortaya çıkarılmasına imkan sağlamaktadır. Bu durum, zaman ve araçların doğru yönetiminde önemli ölçüde fayda sağlamaktadır. Bu bağlamda, yapay zekâ, geleneksel tasarım anlayışının ötesine geçerek tasarımcıya yeni bir estetik yaklaşım sağlamaktadır. Özellikle, algoritmik sanat, veri görselleştirme ve otomatik analiz gibi alanlarda yapay zekâ uygulamaları, karar verme süreçlerini destekleyici bir rol üstlenmektedir. Ayrıca, veri setleri üzerinde çalışan yapay zekâ algoritmaları sayesinde kullanıcıların eğilimleri gözlemlenmesini sağlayarak tasarım sürecinin hedef kitle odaklı bir şekilde geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak, yapay zekânın sanat ve tasarım alanlarında etkin bir biçimde kullanımı, üretim sürecini hızlandırmakta ve zamanda yaratıcı düşüncenin yeni biçimlerde ortaya çıkmasına da imkân sağlamaktadır. Bu durum hem bireysel yaratıcı uygulamaları hem de disiplinlerarası tasarım anlayışından yola çıkan estetik fikirleri derinlemesine etkilemekte ve yeniden oluşmasını sağlamaktadır.

Derin öğrenme algoritmalarındaki teknolojik gelişmeler, yapay zekâ destekli sanat üretiminde önemli bir dönüşümün yaşanmasına imkân sağlamıştır. Özellikle daha karmaşık yapılarla modelleme yapılması, bilgisayarların estetik değerlere yaklaşan, insanlar üzerinde duygusal etki oluşturabilecek gerçekçi ve özgün sanat eserleri üretmesini mümkün kılmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak yapay zekânın teknik bir araç olmanın ötesinde, sanatsal üretimin etkin bir faktörü olarak değerlendirilmesini sağlamıştır.

Yapay zekâ ile oluşturulan sanat eserleri çağımızda hem sanat çevrelerinde hem de genel kamuoyunda ciddi bir kabul görmeye başlamıştır. Bu durum, sanatın tanımı, üretim biçimleri ve sanatçının rolü gibi temel kavramların yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Mevcut görüntüler üzerinde katmanlar şeklinde işlem gerçekleştirerek görsel verileri yeniden yorumlamakta ve görsel olarak çarpıcı, gerçeküstü ve estetik açıdan dikkat çekici görsel imgeler oluşturmaktadır. Ortaya çıkan görsel imgeler, teknolojik bir başarı sağlayarak çağdaş sanatın sınırlarına dair yeni bir bakış sunarak izleyiciyi algı ve gerçeklik kavramları üzerine yeniden düşünmeye yönlendiren sanat eserleri olarak değerlendirilmiştir (Mordvintsev ve ark., 2015).

Günümüzde yapay zekâ teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, görüntü üretim süreçlerini önemli bir biçimde dönüştürerek yeni yöntemlerin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Özellikle "Metinden Görüntüye" (Text-to-Image) araçlarının yükselişi, sanat ve tasarımın üretiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu uygulamaların sağladığı temel avantaj, kullanıcıların illüstrasyon, resim ya da fotoğrafçılık gibi bazı teknik

ve sanatsal becerilere sahip olmasına gerek kalmaksızın, metinler sayesinde yüksek çözünürlüklü ve özgün görseller oluşturabilmelerine olanak tanımada yatmaktadır. Bu yapay zekâ uygulamaları tarafından oluşturulan görsellerin teknik bakımdan yeterliliği, estetik anlayışı ve kavramsal ifadesi, çoğu zaman profesyonel tasarımcılar tarafından üretilen çalışmalarla kıyaslanabilir seviyededir. Bu gelişmeler, yapay zekânın yalnızca teknik alanlarda değil, aynı zamanda yaratıcı üretimin merkezinde yer alan sanat ve tasarım gibi alanlarda da etkili bir araç olarak kullanılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, "yapay zekâ" kavramı, özellikle dijital tasarım başta olmak üzere pek çok alanda sıkça başvurulan bir sözcük hâline gelmiştir.

Geleneksel yazılımlardan farklı olarak yapay zekâ araçları, belirli bir girdi dizisine sabit bir çıktı vermek yerine, veri setlerinden örüntüler çıkararak kendi karar mekanizmalarını geliştirebilen dinamik bir yapı kullanıcılara sunmaktadır. Sanat disiplini ile yapay zekâ arasındaki ilişki, başlangıçta sanatçının elindeki teknik bir "araç" olma niteliği taşıırken, günümüzde makine öğrenmesi ve derin öğrenme algoritmalarının gelişimiyle birlikte, bu ilişki bir ortak yaratıcılık sürecine evrilmiştir (Hertzmann, 2018).

Bu evrimsel süreçte yapay zekâ, fırça veya kalem gibi pasif bir araç olmanın ötesinde; veri setlerini estetik bir perspektifle yeniden yorumlayan, görsel dili matematiksel bir olasılık olarak inşa eden aktif bir aktör haline gelmiştir. Manovich (2018) tarafından "Yapay zekâ estetiği" olarak tanımlanan bu yeni dönemde, algoritmanın üretim süreci, insan yaratıcılığının sınırlarını genişleten bir işlev görmektedir. Sanatın tarihsel süreçteki taklit temelli yaklaşımı, yapay zekâ ile birlikte üretken bir karaktere bürünmüş; böylece sanatçı, eseri doğrudan inşa eden kişiden, algoritmayı yönlendiren ve estetik olarak gerçekleştiren bir tasarımcı konumuna geçmiştir (McCarthy, 2019). Sonuç olarak, yapay zekâ ile sanat arasındaki bağ; teknoloji, matematik ve estetik değerlerin iç içe geçtiği, geleneksel yaratıcı özne kavramını yeniden tartışmaya açan yeni bir dönemi başlatmıştır.

Günümüzde birçok çevrimiçi yapay zekâ tabanlı platform; otomatik web sitesi oluşturma, kullanıcı tercihlerine göre logo tasarlama, fotoğraf düzenleme, görsel içerik oluşturma ya da renk paleti önerme gibi imkanlar sunmaktadır. Bu araçlar, kullanıcıların yaratıcı eserler elde etmesini mümkün kılmakta ve tasarım süreçlerinin kolaylığını önemli ölçüde artırmaktadır. Bunların bir sonucu olarak, yapay zekânın özgünlüğü, estetik değeri, anlam üretimi ve yaratıcı düşüncesi gibi tasarımın temel unsurlarıyla nasıl bir ilişki içinde olduğu üzerine yürütülen kavramsal tartışmalar, günümüzde daha da derinlik kazanmıştır.

3. ETİK TEMELLER ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Etik, insanların davranışları ve eylemleri üzerinde etki eden, iyi ve kötü kavramlarını belirlemeye yardımcı olan ahlaki ilkeler ve kurallar olarak ifade edilebilir. Yapay zekâ etiği de yapay zekâ algoritmalarının davranışlarının belirlenmesi için kullanılan ilke ve kurallar sistemi olarak ifade edilebilir.

Günümüzde giderek artan yapay zekâ uygulamaları gelecekte hangi ahlak, hukuk ve toplumsal alandaki değişimlere zemin hazırlayacağı konusunda tartışmalara yol açmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin hızlı bir şekilde büyümesi ve insanlardan daha fazla bilgi ve iş gücüne sahip olmasının önemli ahlaki sorunlara yol açacağı üzerine çeşitli görüşler öne çıkmaktadır. Bu alandaki dönüşümlerin bir sonucu olarak yapay zekânın sorumluluk bilinci, irade, ahlaki eylemde bulunamaması ve insan tarafından üretiminin artması etik çalışmaların varlığını her zamankinden daha önemli bir hale getirmektedir (Dağ, 2018: 235-238).

Buna bağlı olarak yapay zekâ teknolojilerinin, ne kadar güvenli olacağı ve bu uygulamaların insanlara çeşitli zararlar vermeyeceklerinden nasıl emin olunacağı konusunda endişeler ve etik sorunlar ciddi bir mesele olarak karşımızda durmaktadır.

Yapay zekânın üst düzey zekâyâ ulaşmasını sağlayan insanın kendisi olmakla birlikte, kendi eli ile kendisinden daha üretken ve zeki bir varlık inşa etmiş olacaktır. İnsanın anlamasının oldukça zor olduğu bu üstün bir zekâyı ortaya çıkararak kimi düşünürlere göre "teknolojik tekelliğe" yani dünyanın düzeninde öngörülmesi mümkün olmayan ve kontrol edilemeyecek derecede önemli dönüşümleri tetikleyecektir (Say, 2018: 167).

Yapay zekâ çalışmaları yakın gelecekte ise, toplumu daha derinden etkileyen bir çalışma alanı ile yaşamımızda yer alacaktır. Her geçen gün daha bağımsız ve akıllı hale gelen yapay zekâ uygulamaları olumlu ve olumsuz sonuçlara sahiptir. Buna bağlı olarak, yapay zekânın toplumda uygulanmasından kaynaklanan istenmeyen, olumsuz sonuç ve risklerinden kaçınmak için, bu sistemlerinin etik kurallar içinde, insan haklarına dayalı güvenli sitemler olarak geliştirilmesine dikkat edilmelidir (Stone ve ark., 2016).

Yapay zekâ ile inşa edilen eserlerin etik meseleleri sadece güvenlik, kontrol edilebilirlik veya teknolojik tekillik gibi temel tartışmalarla sınırlı değildir. Sanat ve tasarım gibi yaratıcı düşüncenin öne çıktığı alanlarda, yapay zekânın kullanımı farklı problemlere de sebep olmaktadır (Coeckelbergh, 2020).

Sanat ve tasarımın etik yönü, sadece üretim süreciyle değil, aynı zamanda insanlarla kurmuş olduğu ilişki, toplumsal sorumluluğu ve kültürel etkilerini de kapsamaktadır. Bunun bir sonucu olarak yapay zekâ, empati ya da değer yargısı geliştirme becerilerinden yoksundur.

Sanatın özgünlüğü, etik açıdan önemli bir soruna dönüşmektedir. Yapay zekânın telif hakkı ihlallerine açık bir şekilde üretim yapması, etik meseleleri yeniden değerlendirmeyi gerektirmektedir (Elgammal, 2019).

Sanat ve tasarımdaki etik tartışmaların bir sonucu olarak, yapay zekâ destekli sanat üretiminin etik temelleri, teknolojik alandaki gelişmelere ek olarak, sanatın temel doğasına ilişkin felsefi ve toplumsal kabullere de dayanır.

4. YAPAY ZEKÂ İLE ÜRETİLMİŞ SANAT ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

Yapay zekânın sanat ve tasarım alanlarına entegre edilmesi, üretim araçlarında bir dönüşüm yaratmıştır. Bu durum; estetik anlayışlarımızı, sanat eserinin tanımını ve sanatçının rolünü yeniden düşünmeyi gerektirmiştir. Bu teknolojik dönüşümle birlikte sanat dünyasında, geleneksel tasarım süreçlerinden farklı olarak, algoritmaların yönlendirdiği yeni bir ifade biçimi doğmuştur. Yapay zekâ, teknik bir araç olmasına ek olarak; estetik bir unsur hâline gelerek insan yaratıcılığıyla dijital zekânın birleşiminden beslenen eserlerin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır.

Bu bölümde, farklı yapay zekâ teknolojileri kullanılarak üretilmiş sanat eserlerinden örnekler incelenecektir. Söz konusu örnekler, üretim süreçlerinde kullanılan yapay zekâ modelleri, karar mekanizmaları ve veri kümeleri bakımından analiz edilecek; aynı zamanda bu eserlerin estetik değerleri, izleyiciyle kurduğu ilişki ve sanat kuramları bağlamında anlamı değerlendirilecektir. Böylece yapay zekânın sanatsal üretimde nasıl işlev gördüğü, bu üretimin kültürel ve etik boyutları üzerine kapsamlı bir değerlendirme yapılacaktır. Bu analizler, yapay zekâ destekli sanatın mevcut sınırlarını, olanaklarını ve geleceğe dönük potansiyelini tartışmak adına bir temel oluşturacaktır.

Görsel 1. Radical Seasonality, Helena Sarin, 2018, **Kaynak** unitlondon.com.

Helena Sarin, geleneksel tasarım tekniklerini yapay zekâ araçlarının kullanımıyla birleştirerek sanat anlayışında yeni bir yaklaşım tarzını uygulamıştır. Yapay zekâ algoritmalarını çalışmaları üzerinde eğiterek yeni tasarımlar ortaya koymakta ve ardından bunları fiziksel ortama yeniden sunmaktadır. Sarin'in, yapay zekâyı çalışmalarını geliştirmek için bir boya fırçası olarak kullandığı söylenebilir.

Çalışmalarında, yapay zekâ algoritmalarını kendi sanatsal üslubuyla birleştirerek ürettiği dijital eserlerini, elle yapılan seramik, dokuma veya resim gibi geleneksel tekniklerle özgün bir fiziksel forma dönüştürmüştür. Bu süreçte yapay zekâyı bir "dijital fırça" gibi kullanarak, teknoloji ile insan yaratıcılığı arasında diyalog kurmuştur. Örneğin, Yapay zekâ'nın ürettiği soyut desenleri uygulayarak, rastgele hataları el işçiliğinin doğal kusurlarıyla birleştirmiştir.

Helena Sarin'in çalışmalarında yapay zekâ ve geleneksel sanat teknikleri arasındaki birleşim, estetik bir deneyim sunarak etik bir tartışma alanı yaratmaktadır. Sanatçının, yapay zekâ algoritmalarını kişisel sanatsal zevki ile birleştirerek üretime taşıması, insan emeği ile makine zekâsı arasındaki sınırların yeniden

tanımlandığı bir alan açmaktadır. Bu noktada etik açıdan temel soru, bu üretim sürecinde yaratıcılığın kime ait olduğudur: Algoritmayı besleyen sanatçıya mı, yoksa algoritmanın ürettiği rastlantısal formlara mı?

Sarin'in yapay zekâyı bir “dijital fırça” gibi kullanması, teknolojiyi yaratıcı sürecin bir uzantısı olarak konumlandırmaktadır; fakat bu yaklaşım, özgünlük kavramını tartışmaya açmaktadır. Geleneksel sanat anlayışında eserin ardında insan niyeti ve duygusu aranırken, yapay zekâ destekli üretimlerde bu niyetin belirsizleşmesi, izleyiciyle eser arasındaki etik ilişkinin yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır. Ayrıca Sarin'in rastgele hataları ve kusurları sanatsal bir değer olarak öne çıkarması, yapay zekânın deterministik doğasına karşı bir etik duruşu temsil eder; bu da yapay zekâ ile insan üretimi arasındaki ayrımı estetikten öteye, ahlaki bir sorgulama düzeyine taşımaktadır.

Görsel 2. Hugo Caselles-Dupré, Pierre Fautrel ve Gauthier Vernier (Obvious)', “Edmond Belamy’nin portresi”, GANGenerative Adversarial Network, **Kaynak** artsy.net.

Yapay zekânın sanatsal üretim alanındaki artan etkisi, çağdaş sanat söylemi içerisinde yeni bir sanat biçiminin ön plana çıkmasına neden olmuştur. 2018’de, “Obvious” olarak bilinen ve üç genç tarafından geliştirilen ve dijital sanatçı Robbie Barrat’ın çalışmaları esas alınarak üretilen *Edmond de Belamy* isimli yapay zekâ portresi 432.000 dolara satılmış ve bu gelişme, eserin gerçekten bir makine tarafından mı tasarlandığı yoksa insan yaratıcılığının bir sonucu olarak mı olduğu yönünde ciddi tartışmalara neden olmuştur. Bu bağlamda, söz konusu eserin etik boyutları da yeniden değerlendirilmiş; yapay zekânın sanatsal kapasitesi, estetik teori ve tasarım etiği açısından düşünülmesi gereken önemli bir konu hâline gelmiştir. Sanat, tarihsel olarak bireyler arası bir iletişim biçimi olarak değerlendirildiğinden, yapay zekâ ile üretilen sanat eserlerinin incelenmesi, klasik sanat anlayışını tamamlayıcı nitelikte yeni araştırma stratejilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, yapay zekâ destekli üretimlerin sanatsal bir kategori olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı sorusu güncelliğini korumaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, makinelerin yaratıcı süreçlere katılıp katılamayacağı, sanatsal yeterlilik sergileyip sergileyemeyeceği ve algoritmik olarak işleyen bu soyut süreçlerin kendi başına yaratıcı olarak değerlendirilebilecek nitelikte olup olmadığını sorgulamaktır.

Edmond de Belamy örneği, yapay zekâ destekli sanatın etik sınırlarını sorgulamak açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu eser, üretim sürecinde insan katkısının derecesi, özgünlüğü ve nihai ürünün yaratıcı niteliği bağlamında etik soruları gündeme getirmiştir. Özellikle, eserin temelini oluşturan verilerin dijital sanatçı Robbie Barrat’a ait olması, sanat dünyasında mülkiyet hakkı, atıf sorumluluğu ve entelektüel emek açısından ciddi tartışmalara yol açmıştır. Bu durum, yapay zekâ üretimlerinde etik şeffaflık ve kaynakların açık beyanı gibi ilkelerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sanatın insan merkezli tarihsel gelişimi dikkate alındığında, yapay zekâ destekli üretimlerin bu geleneğe ne ölçüde dahil olabileceği etik bir sorgulama konusudur. Yaratıcılığın yalnızca bilinçli bir niyete dayalı olup olmadığı ya da rastlantısal ve öğrenilmiş veriler üzerinden oluşup oluşamayacağı tartışmaları, sanat felsefesi ile etik teori arasında köprü kuran yeni bir düşünsel alan yaratmaktadır. Bu bağlamda, yapay zekâ ile üretilen sanat eserlerinin etik temelleri, sadece estetik değerleri değil, aynı zamanda yaratım sürecine ilişkin sorumluluğu da sorgulamayı gerektirmektedir.

Görsel 3. Boris Eldagsen, Pseudomnesia: The Electrician, 2023, **Kaynak** artspers.com.

Eldagsen'in yapay zekâ araçlarını kullanarak ortaya koyduğu önemli eserlerinden biri, "Pseudomnesia: The Electrician" isimli çalışmasıdır. Bu görselde, yapay zekâ ile üretilen görsel imgeler, insan zihninin ve bilinçaltının karmaşık yapısına dair ilişkiyi ortaya koymaktadır. Eldagsen, bu projede yapay zekânın insan deneyimini nasıl örnek alabileceğini ve aynı zamanda onu nasıl dönüştürebileceğini ortaya koymaktadır. Sanatçı bu eserle Sony tarafından düzenlenen Dünya Fotoğrafçılık yarışmasında ödül kazanmıştır. "Pseudomnesia: The Electrician" isimli çalışmasını yapay zekâ araçlarından yararlanarak tasarladığını ifade eden sanatçı, konuyu kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak için bunu denediğini tüm sanat dünyasına duyurmuştur. Boris Eldagsen, yapay zekâ ile üretilen görsellerin yarışmalara katılması konusunda yeni bir tartışma başlatmak amacıyla bu eylemi gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Bu durum, fotoğrafın tanımını ve yapay zekâ görüntülerinin mevcut durumunu da sorgulamayı amaçlamaktadır.

Bu tartışmalardan yola çıkarak, sanat dünyasında yapay zekânın rolüne dair daha geniş bir sorgulamanın gerekli olduğu söylenebilir. Eldagsen'in girişimi, dijital teknolojilerin sanatsal üretim üzerindeki etkisine dair eleştirel bir müdahaledir. Yapay zekânın üretici mi yoksa yalnızca bir araç mı olduğu sorusu, günümüzde giderek daha fazla sanatçı ve akademisyen tarafından gündeme getirilmektedir. "Pseudomnesia" projesi bu bağlamda, sanatın sınırlarını zorlayan, estetik ve etik tartışmaları körükleyen bir örnek olarak öne çıkmaktadır.

Boris Eldagsen'in "Pseudomnesia: The Electrician" adlı yapay zekâ destekli çalışması, sanat ve etik arasındaki sınırları sorgulayan bir örnektir. Sanatçının bu eseriyle ödül kazanıp, ardından yapay zekâ kullandığını açıklayarak ödülü reddetmesi, sanatın tanımı, yapay üretim ve etik sorumluluk kavramlarını yeniden gündeme getirmiştir. Fotoğrafın gerçekliği belgeleme işleviyle yapay zekânın sentetik doğası arasındaki gerilim, izleyici açısından güven ve özgünlük tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Eldagsen'in girişimi, dijital çağda yapay zekânın yalnızca bir araç mı yoksa üretici bir özne mi olduğu sorusunu gündeme taşıyarak, sanatın etik temelleri üzerine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

Görsel 4. Jason Allen, Théâtre D'opéra Spatial, 2023, **Kaynak** artspers.com.

Jason Allen tarafından Midjourney kullanılarak üretilen "Théâtre D'opéra Spatial", yapay zekâ sanatının teknik bir başarı olmasının yanı sıra, etik ve estetik bir kırılma noktası olduğunun en somut kanıtlarından biridir. 2022 yılında Colorado Eyalet Fuarı'ndaki sanat yarışmasında birincilik kazanmasıyla başlayan tartışmalar, çağdaş sanat kuramına dair önemli tartışmalara sebep olmuştur.

Eserin estetik yönü, klasik opera sahnesi ile fütüristik bir bilim kurgu atmosferinin bir tür birleşimidir. Işığın kullanımı ve kompozisyondaki derinlik algısı, Rönesans ve Barok dönemlerinin estetik kodlarını anımsatmaktadır. Ancak buradaki estetik başarı, sanatçının fırça darbesinden değil, "Prompt Mühendisliği" adı verilen yeni bir yaratıcı eylemden kaynaklanmaktadır. Allen, bu nihai görüntüye ulaşmak için yüzlerce deneme yapmış ve haftalarca süren bir eleme-düzenleme süreci yürütmüştür. Bu durum, Manovich'in (2018) Yapay zekâ estetiği kavramıyla örtüşmektedir; burada sanat artık bir yapma eylemi değil, bir seçme ve yönlendirme eylemi olarak değerlendirilebilir. Eser, Midjourney'in rastlantısal çıktıları ile Allen'ın estetik yargısının bir sentezidir. Estetik açıdan bu, sanatçının rolünün uygulayıcıdan yönetmene evrildiğinin kanıtlarından birisidir. Sanatçının kazandığı ödül, sanat dünyasında büyük bir etik tartışmayı tetiklemiştir. Bu tartışmanın merkezinde emeğin kutsallığı ve fikri mülkiyet yer almaktadır.

Geleneksel sanatçılar, Allen'ın bu ödülü almasına eleştirel bir bakış açısı sunmuştur. Buradaki etik sorunun, binlerce saatlik pratikle kazanılan teknik becerinin, saniyeler içinde sonuç veren bir algoritma ile aynı kategoride değerlendirilmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Eser, sanatın çaba ile olan tarihsel bağını kopardığı ileri sürülmüştür.

"Théâtre D'opéra Spatial" üretilirken kullanılan Midjourney modeli, internetteki milyonlarca sanatçının eserinden beslenmiştir. Eserin estetik başarısı, rızası alınmamış anonim sanatçıların kolektif emeği üzerine inşa edilmiştir. Bu durum, eserin etik meşruiyetini sorgulamaya açmıştır (Bridle, 2022). Allen, eserin yapay zekâ ile yapıldığını "Jason Allen via Midjourney" şeklinde belirtmiş olsa da jürinin yapay zekânın ne olduğunu tam olarak anlamaması, dijital sanat kategorisindeki araç tanımının sınırlarının tartışılmasına sebep olmuştur. Jason Allen örneği, sanatçının artık bir "yaratıcı özne" olmaktan çıkıp, algoritmayı tetikleyen bir "operatör" haline geldiği eleştirilerini doğurmuştur. Ancak karşı argüman olarak; fotoğraf makinesi ilk çıktığında resim sanatı için hissedilen tehdidin bir benzerinin yaşandığı savunulmaktadır.

Eserin etik düzlemdeki en büyük etkisi, sanatçı niyetinin eserin fiziksel üretiminden daha değerli hale gelmesidir. Allen, eserin görselini değil, o görseli üretecek olan kavramsal kurguyu ve anahtar kelime dizinini tasarlamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapay zekânın sanat ve tasarım alanlarında giderek artan kullanımı, sadece yaratıcı süreçlerde değil aynı zamanda etik tartışmalarda da önemli dönüşümlere yol açmaktadır. Bu çalışma, yapay zekâ destekli sanat üretiminin etik temellerini ele alarak, teknolojinin insan yaratıcılığıyla olan ilişkisini, özgünlük sorunlarını, telif haklarını ve kültürel etkilerini incelemiştir. Sonuç olarak, yapay zekânın bir araç olarak tasarımcılara ve sanatçılara önemli katkılar sağladığı, ancak tamamen bağımsız bir "yaratıcı" olarak kabul edilmesinin henüz mümkün olmadığı görülmüştür. Yapay zekâ ile üretilen eserlerin özgünlük ve mülkiyet haklarına ilişkin yasal düzenlemelerin acilen geliştirilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Ayrıca, sanatçıların ve tasarımcıların bu teknolojiyi etik sınırlar içinde kullanmalarını sağlayacak mesleki rehberler oluşturulmalıdır. Yapay zekânın yaratıcı süreçlerdeki rolünü ele alan disiplinlerarası programlar sunarak, gelecek nesillerin bu değişimlere hazırlamaları sağlanmalıdır. Son olarak, yapay zekâ destekli sanatın estetik ve kültürel etkilerini derinlemesine inceleyen akademik çalışmaların artırılması, bu alandaki tartışmalara daha sağlam bir temel oluşturacaktır.

Bu adımlar atıldığında, yapay zekâ ile sanat arasındaki etkileşim, insan yaratıcılığını destekleyen ve etik değerleri koruyan bir çerçevede ilerleyebilir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, yapay zekânın sadece teknik bir araç olmanın ötesine geçerek, sanatın üretim ve tüketim biçimlerini kökten değiştiren önemli bir kırılmaya yol açtığını göstermektedir. Geleneksel sanat anlayışında sanatçı, eseri doğrudan fiziksel müdahale ile inşa eden bir "zanaatkâr" konumundayken; yapay zekâ çağıyla birlikte sanatçının rolü, algoritmik süreçleri yöneten, olasılıklar uzayını daraltan ve estetik süreçleri gerçekleştiren bir "stratejik tasarımcı" veya "yönlendirici" (prompter) kimliğine evrilmiştir.

Sanatçının rolündeki bu değişim, yaratıcılığın tanımını da bireysellikten ziyade kolektif ve hibrit bir zekâ modeline taşımıştır. Ancak bu teknolojik ilerleme, beraberinde ciddi etik tartışmaları da getirmektedir. Çalışma boyunca vurgulandığı üzere; veri setlerinin mülkiyeti, telif hakları, anonimlik ve algoritmik yanlılık gibi konular, yapay zekâ sanatının meşruiyet zeminini belirleyen temel unsurlardır. Sanatın etik temelleri bağlamında ulaşılan en önemli yargı, teknolojinin sunduğu sınırsız üretim kapasitesinin, insan

odaklı etik bir çerçeveye sınırlandırılmadığı sürece sanatsal özgünlüğü tehdit edebileceği gerçektir. Yapay zekâ üretimlerinde "emeğin" ve "fikri mülkiyetin" yeniden tanımlanması, sadece hukuki bir gereklilik değil, aynı zamanda sanatın gelecekteki saygınlığını korumak adına etik bir zorunluluktur.

Gelecekteki olası ihtimaller değerlendirildiğinde; yapay zekânın sanatçıyı ikame eden bir rakip değil, insan yaratıcılığını yeni boyutlara taşıyan bir iş birliği ortağı olarak konumlanacağı öngörülmektedir. Tasarım süreçlerinde otomasyonun artmasıyla birlikte, insan dokunuşu ve kavramsal derinlik daha nadir ve değerli bir unsur haline gelecektir. Sonuç olarak, yapay zekâ ile üretilen sanatın geleceği, teknik imkanların genişliği ile değil, bu imkanların hangi etik değerler üzerine inşa edildiği ile şekillenecektir. Sanat ve tasarım disiplinleri, bu teknolojik devrimi benimserken etik farkındalığı merkeze alan yeni bir dijital hümanizm anlayışını geliştirmek durumundadır.

KAYNAKÇA

- Ambrose, G. ve Harris, P. (2012). *Grafik tasarımın temelleri*. Literatür Yayınları.
- Becer, E. (2019). *İletişim ve grafik tasarım* (12. baskı). Dost Kitabevi.
- Berger, J. (2005). *Görme biçimleri* (Y. Salman, Çev.). Metis Yayınları.
- Berleant, A. (2014). *Aesthetics of everyday life, East and West* (L. Yuedi ve C. L. Carter, Ed.). Cambridge Scholars Publishing.
- Bridle, J. (2022). *Ways of being: Animals, plants, machines: The search for a planetary intelligence*. Penguin Books.
- Cass, J. (2019). *Artificial intelligence & its impact on the design*. Just Creative. <https://justcreative.com/artificial-intelligence-design/>
- Coeckelbergh, M. (2020). *AI ethics*. MIT Press.
- Dağ, A. (2018). *Transhümanizm: İnsanın ve dünyanın dönüşümü*. Elis Yayınları.
- Nature Elgammal, A. (2019). *AI is blurring the definition of artist.*, 567(7749), 175.
- Ergen, M. (2019). What is artificial intelligence? Technical considerations and future perception. *The Anatolian Journal of Cardiology*, 22(2), 5-7.
- Hertzmann, A. (2018). Can computers create art? *Arts*, 7(2), 18.
- Karaata, E. (2018). Usage of artificial intelligence in today's graphic design. *Online Journal of Art and Design*, 6(4), 183-198.
- Karabulut, B. (2021). Yapay zekâ bağlamında yaratıcılık ve görsel tasarımın geleceği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(79), 1517-1539.
- Karaşahinoğlu, Ş. (2020). Yapay zekânın grafik tasarım alanında kullanım örneklerinin ve gelecekteki olası rolünün incelenmesi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 612-626. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.764387>
- Kocaman, Ş. (2021). Grafik tasarım endüstrisinde yapay zekâ. *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 8(77), 3000-3015.
- LeCun, Y., Bengio, Y. ve Hinton, G. (2015). Deep learning. *Nature*, 521(7553), 436-444. <https://doi.org/10.1038/nature14539>
- Manovich, L. (2018). *AI aesthetics*. Strelka Press.
- McCarthy, J. (2019). *The philosophy of artificial intelligence and the future of creativity*. Oxford University Press.
- Meron, Y. (2022). *Graphic design and artificial intelligence: Interdisciplinary challenges for designers in the search for research collaboration*. Design Research Society. <https://doi.org/10.21606/drs.2022.157>
- Mordvintsev, A., Olah, C. ve Tyka, M. (2015). *Deepdream: A code example for visualizing neural networks*. Google Research.
- Mustafa, B. (2023). The impact of artificial intelligence on the graphic design industry. *Social Science Journal*, 1-13.

- Rezk, S. M. M. (2023). The role of artificial intelligence in graphic design. *Journal of Art, Design & Music*, 2(1), 1-12.
- Say, C. (2018). *50 soruda yapay zekâ*. Bilim ve Gelecek Kitaplığı.
- Sezer, N., Gönüllü, A. B. ve Ergün, A. T. (2022). *Logo tasarımının yapay zekâ ile üretimi*. *İdil*, 11(91), 389–399. <https://doi.org/10.7816/idil-11-91-07>
- Sindhura, S. ve Abdul, A. (2021). *Virtues and shortcomings of artificial intelligence in graphic design arena*. AEME Publication, 825-833.
- Stone, P., Brooks, R., Brynjolfsson, E., Calo, R., Etzioni, O., Hager, G. ve Teller, A. (2016). *Artificial intelligence and life in 2030: The one hundred year study on artificial intelligence*. Stanford University.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel iletişim ve görsel tasarım*. İnkılap Kitabevi.